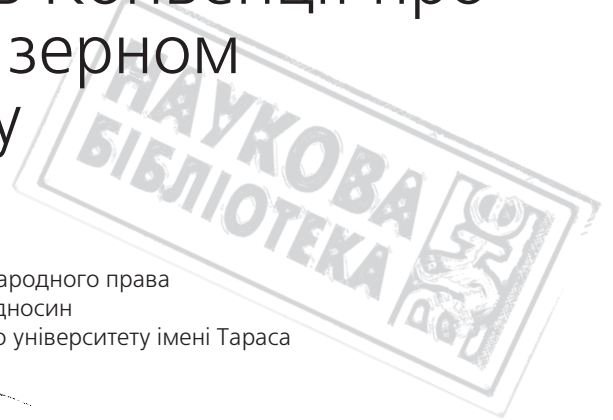

Правові аспекти участі України в Конвенції про торгівлю зерном 1995 року

Марта КЕЛЕСТИН,
аспірантка кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

8

Здійснено огляд зернового сектору України та місця держави у світовій торгівлі цією сировиною. Докладно аналізуються ключові положення Конвенції про торгівлю зерном 1995 року в контексті участі України в цьому міжнародному документі. Особлива увага зосереджується на перевагах і проблемах членства України в Міжнародній раді по зерну.

Ключові слова: Конвенція про торгівлю зерном 1995 року, Міжнародна рада по зерну, сировинні товари, зерновий сектор України.

Правовые аспекты участия Украины в Конвенции о торговле зерном 1995 года

Марта КЕЛЕСТИН, аспирантка кафедры международного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Сделан обзор зернового сектора Украины и места страны в мировой торговле этим сырьем. Подробно анализируются ключевые положения Конвенции о торговле зерном 1995 года в контексте участия Украины в этом международном документе. Отдельное внимание сосредоточено на преимуществах и проблемах членства Украины в Международном совете по зерну.

Ключевые слова: Конвенция о торговле зерном 1995 года, Международный совет по зерну, сырьевые товары, зерновой сектор Украины.

Legal aspects of participation of Ukraine in Grain Trade Convention of 1995

Marta KELESTYN, Postgraduate student of International Law Department of Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University

The review of grain-growing sector of Ukraine and the place of the country in the world trading of this raw material is carried out in the article. Key positions of Grain Trade Convention of 1995 are analyzed in details in the context of participation of Ukraine in this international document. Separate attention is paid to the advantages and problems of membership of Ukraine in the International Grains Council. Keywords: Grain Trade Convention of 1995, International Grains Council, raw materials, grain sector of Ukraine.

Конвенція про торгівлю зерном 1995 року (далі – КТЗ) є головним рамковим документом, який регламентує міжнародне співробітництво в зерновій сфері та торгівлю цією сировиною. У свою чергу, Міжнародна рада по зерну (МРЗ), заснована в рамках конвенції, є провідним світовим форумом для міждержавного діалогу з питань, пов'язаних із торгівлею зерном. Аналіз правових та інших аспектів участі України в Конвенції про торгівлю зерном 1995 року та її членства в Міжнародній раді по зерну є важливим та актуальним, особливо з огляду на роль зернового сектору в економіці України, місця держави у світовій торгівлі цією сировиною, а також складнощі, яких зазнає Україна у зв'язку з виконанням нею своїх зобов'язань перед Міжнародною радою по зерну.

Особливості участі України в Конвенції про торгівлю зерном і правові наслідки її членства в Міжнародній раді по зерну недостатньо розглянуті в українських і зарубіжних наукових дослідженнях. Відповідно, на сьогодні існує доволі невеликий обсяг публікацій з цього питання.

Основним завданням статті є проведення науково-правового аналізу участі України в Конвенції про торгівлю зерном і розгляд питання членства держави в Міжнародній раді по зерну.

Україна – держава з давно усталеними та добре розвиненими сільськогосподарськими традиціями [1, с. 4]. Її зернове господарство є пріоритетним сектором національного агропромислового комплексу та відіграє стратегічно важливу роль в економіці країни. Провідною зер-

новою державою Україна є й на міжнародній арені, посідаючи позиції лідера як у світовому виробництві, так і в експорті пшениці та інших зернових культур.

Сільське господарство в цілому та зерновий сектор як його ключова складова роблять вагомий внесок у зростання економіки та забезпечення добробуту України. Зернові культури слугують продовольством для населення, кормом для тварин, сировиною для виробництва енергії, а також є істотним джерелом бюджетних надходжень. Виробництво сільськогосподарської продукції становить майже 10 відсотків внутрішнього валового продукту та забезпечує робочими місцями близько 5,5 відсотка населення країни [2, с. 8].

Україна є досить потужним світовим виробником зерна. Зібравши у 2013/14 маркетинговому році 62,5 мільйона тонн збіжжя, вона посіла сьоме місце у світі за цим показником, поступившись лише США (427,8 мільйона тонн), Китаю (348,2 мільйона тонн), Індії (136,4 мільйона тонн), ЄС (300,7 мільйона тонн), Росії (88,6 мільйона тонн) та Канаді (66,2 мільйона тонн). Частка України у світовому виробництві зернових культур становить близько 3 відсотків [3, с. 3].

Місце ж України у світовій торгівлі зерном є куди більш значущим. Експортувавши на світові ринки у 2013/14 маркетинговому році 32,3 мільйона тонн зерна, вона посіла третє місце після США (86,9 мільйона тонн) та ЄС (44,4 мільйона тонн), випередивши при цьому таких провідних постачальників зернових культур, як Канада (30,1 мільйона тонн), Австралія (26,9 мільйона тонн), Аргентина (22,6 мільйона тонн) та Росія (24,7 мільйона тонн). Тож загальна частка України у світовому експорті зерна становить 10,5 відсотка [3, с. 3].

Найбільшими споживачами українського зерна є Європейський Союз, Саудівська Аравія та Єгипет. Понад 10 відсотків усього експорту зернових постачається саме до ЄС. Євросоюз найбільше зацікавлений в українській кукурудзі, тоді як Саудівська Аравія закуповує переважно ячмінь, а Єгипет – пшеницю. Загалом наша держава є авторитетним світовим торговцем зерновими культурами, а її збіжжя вирізняється високою якістю та має чималий попит на міжнародних ринках. При цьому коло торговельних партнерів України в зерновій сфері постійно розширюється. Наприклад, торік був підписаний контракт на поставку зерна до Республіки Бангладеш.

Разом із тим, незважаючи на беззаперечно важливе місце України у світовій торгівлі зерном, її участь у Міжнародній конвенції про торгівлю зерном 1995 року та членство в Міжнародній раді по зерну виявилось небезпроблемним.

Україна подала заявку на членство в Міжнародній раді по зерну листом Прем'єр-міністра України В. Пустовойтенка № 22-3550/8 від 27 грудня 1997 року, надісланим на адресу голови МРЗ. Міжнародна рада по зерну, у свою чергу, дала згоду на надання Україні статусу тимчасового члена та учасника-експортера з 1 червня 1998 року.

Із набуттям статусу тимчасового члена Міжнародної ради по зерну Україна взяла на себе зобов'язання зі сплати фінансових внесків. Однак свої фінансові зобов'язання перед організацією країна виконала лише 1998 року. Членство України в Міжнародній раді по зерну було тимчасово призупинене відповідним рішенням МРЗ у зв'язку з накопиченням заборгованості за 1999 та 2000 роки, розмір якої сягнув 72 553 фунтів стерлінгів. Співпраця України в рамках організації була поновлена після погашення зазначеного боргу та сплати членських внесків за 2009/10 фінансовий рік (24 500 фунтів стерлінгів) Державною інспекцією з контролю якості сільськогосподарської продукції та моніторингу її ринку, яку 2009 року було призначено відповідальною за членство України в МРЗ.

Повноправним членом Міжнародної конвенції про торгівлю зерном 1995 року Україна стала 21 жовтня 2010-го після набрання чинності Законом України «Про приєд-

нання до Конвенції про торгівлю зерном» № 2439-VI від 6 липня 2010 року та передачі на зберігання депозитарієві відповідних документів про приєднання [4]. Україна бере участь у КТЗ у статусі країни-експортера.

Міжнародна конвенція про торгівлю зерном 1995 року, як і Міжнародна угода по цукру 1992 року, за своїм характером є адміністративною міжнародною товарною угодою. Це означає, що вона не передбачає економічних механізмів втручання у світову торгівлю зерновими на зразок запровадження експортних квот або функціонування буферних запасів. Відсутні в угоді й властиві для цієї галузі багатосторонні контрактні зобов'язання. КТЗ лише зазначає, що Міжнародна рада по зерну в належний час може розглянути питання про можливі переговори стосовно нової міжнародної угоди чи конвенції з економічними положеннями (стаття 22) [4]. Однак на сьогодні поява такого документа є малоімовірною, а існування норми зазначеного змісту видається лише пережитком минулого.

Напрямок діяльності в рамках КТЗ впливає з поставлених у ній завдань, до яких відносять: сприяння міжнародному співробітництву в усіх галузях торгівлі зерном (настільки, наскільки вони зачіпають ситуацію з продовольчим зерном); сприяння розширенню міжнародної торгівлі зерном і забезпечення якомога вільнішого розвитку такої торгівлі, зокрема усунення торговельних бар'єрів, а також нечесної й дискримінаційної практики, в інтересах усіх країн-членів, у тому числі тих, які розвиваються; сприяння стабілізації міжнародних ринків зерна в інтересах усіх членів настільки, наскільки це є можливим, зміцнення світової продовольчої безпеки й сприяння розвитку країн, економіки яких значною мірою залежать від комерційних продажів зерна; а також забезпечення форуму для обміну інформацією й обговорення інтересів країн-членів стосовно торгівлі зерном [4]. Варто зауважити, що перелічені цілі є фактично повторенням тих, які закріплювалися попередніми міжнародними угодами щодо пшениці й, зважаючи на їхню загальність і багатозначність, практично повністю зберегли свій початковий зміст та не були переглянуті чи доповнені вже протягом кількох десятиліть.

Залучення України до КТЗ означає також автоматичне членство в Міжнародній раді по зерну, яка є головним органом конвенції, та Комітеті з кон'юнктури ринку, котрий є комітетом повного складу. Крім того, Україна може бути обраною до складу та брати участь у роботі Виконавчого, Адміністративного чи Бюджетного комітетів [5].

Витрати, необхідні для адміністрування КТЗ, покриваються за рахунок щорічних внесків усіх членів. Внесок кожного члена за кожний фінансовий рік визначається як відношення до кількості його голосів. На 37-й сесії МРЗ, яка відбулася 10 червня 2013 року, був прийнятий бюджет на 2013/14 фінансовий рік та узгоджено суму членських внесків за кожен голос, що становила 741 фунт стерлінгів. Україна отримала 49 голосів і, відповідно, мала сплатити 36 309 фунтів стерлінгів за участь у МРЗ у вказаному році [6, с. 1].

Кілька статей КТЗ стосуються спеціальних зобов'язань учасників. Так, стаття 6 закріплює основні принципи, які стосуються угод на пільгових умовах. Згідно з її положеннями члени зобов'язуються здійснювати всі угоди про зерно на пільгових умовах таким чином, щоб не завдавати шкоди нормальній структурі виробництва й міжнародній комерційній торгівлі. Під час укладання експортних угод на пільгових умовах із країнами-одержувачами експортери неодмінно мають проводити консультації з іншими членами-експортерами, на комерційні операції яких можуть вплинути такі угоди [5].

Стаття 7 КТЗ регулює питання, пов'язані зі звітуванням та обліком. Вона, зокрема, зобов'язує учасників надавати регулярні звіти, невідкладно повідомляти про всі зміни в їхній національній зерновій політиці, надавати інформацію стосовно пропонування ними зерна та попиту на нього, а також будь-яку іншу інформацію, яку може вимага-

ти МРЗ та яка буде їй потрібна. Інформація, що її члени надсилають раді, містить дані стосовно експортних цін та кількості зерна, яке є об'єктом комерційних продажів і закупівель, а також спеціальних угод, у тому числі подробиці таких угод. Якщо зерно надходить до країни кінцевого призначення після перепродажу, перевезення чи перевантаження в портах країни, котра не є країною його походження, члени також надають таку інформацію, що дає змогу реєструвати відвантаження як відвантаження між країною походження та країною кінцевого призначення [4].

Членство України в Міжнародній конвенції про торгівлю зерном 1995 року та участь у Міжнародній раді по зерну та її комітетах має низку важливих позитивних наслідків для країни. Серед них передусім слід виокремити зміцнення статусу та підвищення авторитету держави на міжнародному ринку зерна, розширення двостороннього й багатостороннього співробітництва між країнами-учасницями, виявлення нових торговельних партнерів і потенційних зарубіжних інвесторів, налагодження та поглиблення діалогу з представниками приватного сектору зернової індустрії інших країн, просування зерна національних виробників на європейські та світові ринки, створення передумов для ефективної реалізації потенціалу вітчизняної зернової промисловості.

Будучи учасником Міжнародної ради по зерну, Україна має змогу долучатися до обговорення поточного стану та перспектив світового ринку зерна, брати участь у сесіях МРЗ, засіданнях комітетів та інших заходах, що відбуваються під її егідою, безпосередньо впливати на прийняття нею рішень щодо планування роботи та вироблення короткострокових і довгострокових стратегій розвитку світової зернової економіки.

Надзвичайно корисними для України є й інформаційні та аналітичні послуги, які Міжнародна рада по зерну надає своїм учасникам. Регулярні видання, звіти та публікації МРЗ забезпечують її учасників якісною й своєчасною інформацією про світовий ринок зернових та основні події, які на ньому відбуваються, надають докладні відомості про його кон'юнктуру й основні показники, ресурси, попит, останні оцінки й прогнози, пропонують найсвіжішу інформацію про ринки пшениці, охоплюють огляд змін у національній політиці окремих країн та їхнього впливу на світовий ринок, особливо змін, які стосуються вдосконалення й розширення торгівлі, споживання, зберігання, а також транспортування, надають вичерпну та оперативну інформацію з торгівлі, цін, виробництва, споживання, запасів і морських фрахтових ставок, містять дані про комерційні й некомерційні торгові операції, а також спеціальні дослідження з питань зернових культур й інші ґрунтовні аналітично-статистичні матеріали.

Окрему увагу слід звернути на процедуру врегулювання спорів між учасниками КТЗ. Цьому питанню присвячена стаття 8 конвенції. Нею передбачається, що будь-який спір стосовно тлумачення чи застосування конвенції, який не вирішено шляхом проведення переговорів, на прохання будь-якого члена, котрий є стороною в спорі, передається для вирішення Міжнародній раді по зерну. Крім того, будь-який член може передати питання на розгляд МРЗ, якщо він вважає, що його інтересам як стороні конвенції завдано серйозної шкоди діями одного чи більше членів і це порушує функціонування конвенції. Рада в такому разі негайно консультується з відповідними членами для вирішення порушеного питання. Якщо внаслідок таких консультацій питання залишається невирішеним, вона знову розглядає його й може надати рекомендації відповідним членам [4]. Отже, як видно зі змісту цієї статті, суперечки між учасниками мають врегулюватися за допомогою переговорів. У разі відсутності порозуміння між сторонами спору Міжнародна рада по зерну повноважна розглядати відповідне питання та приймати з цього приводу необхідні рішення, які, щоправда, мають виключно рекомендаційний характер.

Отже, Україна є справді передовою зерновою державою, а зерно – її стратегічним ресурсом. Вона посідає третє місце у світі за обсягами експорту зернових і належить до найбільших світових виробників цієї сировини. Національна економіка значною мірою залежить від ефективності сектору зернових, а експорт збіжжя приносить чималі доходи та є істотним наповнювачем державного бюджету. З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики має бути стимулювання експорту та подальший розвиток української зернової промисловості. Надзвичайно важливу роль у цьому відіграє міжнародне співробітництво з питань, що стосуються зерна. Участь України в Міжнародній конвенції про торгівлю зерном 1995 року та членство в Міжнародній раді по зерну є вигідними для країни насамперед у плані обміну цінним досвідом, доступу до високоякісної інформації, а також розширення та зміцнення торговельних зв'язків. Це, у свою чергу, створює передумови для оптимізації національної зернової індустрії та повнішої реалізації її значного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Kobuta I. Wheat export economy in Ukraine / I. Kobuta, O. Sikachyna, V. Zhygadlo // FAO Regional Office for Europe and Central Asia, Policy Studies on Rural Transition. – № 2012-4. – Budapest, 2012. – 56 p.
2. Перетворення сільського господарства України на рушійну силу економічного зростання. Стратегія розвитку сектору зернових та олійних культур / BE Berlin Economics GmbH. – Berlin, 2012. – 44 с.
3. Grain Market Report / International Grains Council. – London, October 2014. – 7 p.
4. Міжнародна угода про зерно 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_i64.
5. Grains Trade and Food Security Cooperation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.igc.int/en/aboutus/default.aspx>.
6. Contributions for 2013/14 / International Grains Council. – London, 2013. – Document: GC37/4. – 1 p.
7. Международный совет по зерну: Отчет за 2012/13 финансовый год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.igc.int/downloads/publications/rfy/rfy1314_r.pdf.

References

1. Kobuta I., Sikachyna O., Zhygadlo V. (2012), 'Wheat export economy in Ukraine', FAO Regional Office for Europe and Central Asia, *Policy Studies on Rural Transition*, No. 2012-4, Budapest.
2. 'Peretvorennia silskoho hospodarstva Ukrainy na rushiinu sylu ekonomichnoho zrostannia. Stratehiia rozvytku sektora zernovykh ta oliinykh kultur' [The transformation of Agriculture of Ukraine into a driving force of economic growth] (2012), BE Berlin Economics GmbH, Berlin.
3. 'Grain Market Report' (2014), *International Grains Council*, October 2014, London.
4. *Mizhnarodna uhoda pro zerno 1995 roku* [International Grains Agreement, 1995], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_i64>
5. 'Grains Trade and Food Security Cooperation', available at: <<http://www.igc.int/en/aboutus/default.aspx>>
6. Contributions for 2013/14' (2013), *International Grains Council*, Document: GC37/4, London.
7. *Mezhdunarodnyi sovet po zernu: Otchet za 2012/13 finansovyy god* [International Grains Council: report for the 2012/13 financial year], available at: <http://www.igc.int/downloads/publications/rfy/rfy1314_r.pdf>